

ШТИК

Юлія В'ячеславівна
shtyk@donnuet.edu.ua

к.е.н., доцент кафедри, ДонНУЕТ ім.
М. Туган-Барановського

ТЕСЛЕНКО

Олег Сергійович
teslenko@donnuet.edu.ua

студент, ДонНУЕТ ім. М. Туган-
Барановського

БАРАНЕЦЬ

Павло Сергійович
baranets@donnuet.edu.ua

студент, ДонНУЕТ ім. М. Туган-
Барановського

УДК 351.82

ВІДМІННОСТІ МІЖ ВЛАСНИМ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА**DISTINCTIONS BETWEEN OWNED AND INTELLECTUAL CAPITAL OF THE ENTERPRISE**

SHTYK Yuliia Viacheslavivna – PhD in Economics, Associate Professor of department, Donetsk National University of Economics and Trade after Mykhailo Tuhan-Baranovskyi

TESLENKO Oleh Serhiiovych – student, Donetsk National University of Economics and Trade after Mykhailo Tuhan-Baranovskyi

BARANETS Pavlo Serhiiovych – student, Donetsk National University of Economics and Trade after Mykhailo Tuhan-Baranovskyi

У статті проаналізовано відмінності між власним та інтелектуальним капіталом підприємства, розкрито поняття та сутність цих економічних категорій, виявлено їх особливості. Наведена класифікація власного та інтелектуального капіталу, а також виявлена взаємозалежність, яка обумовлює подальші перспективи дослідження даного питання. Встановлено, що структура інтелектуального капіталу включає такі чинники: людський та структурний капітал, а власний капітал: статутний, пайовий, додатково вкладений, резервний, нерозподілений прибуток, неоплачений та вилучений капітал.

* * *

The article analyzes the differences between own and intellectual capital of the enterprise, discloses the concept and essence of these economic categories, their features are revealed. The classification of own and intellectual capital is presented, as well as the interdependence revealed, which determines the further prospects of research of this issue. It has been established that the structure of intellectual capital includes such factors as human capital and structural capital, but its own: authorized capital, share capital, additional capital, reserve capital, retained earnings, unpaid and withdrawn capital. The nature of capital and its essence have been an economic thought for centuries. At the present stage of economic relations, a large number of types of enterprise capital are distinguished, which is the most important economic category, but the leading role in the economic activity of many enterprises is played by its own and intellectual capital of the enterprise. For example, in a newly created enterprise, with the definition of capital requirements and the attraction of the necessary financial resources, the process of production and sales of goods and services (in services) begins at a level that will allow the proceeds of production, made without interruption, to continue production in the course of performance. Investors need to get reliable information about how the company's capital looks: for what purpose and where it is used, how much money has been invested, as well as the return on capital. The category of intellectual capital was strengthened in the information phase of economic development due to the desire to more fully consider the main factors of production along with other types of capital. It is assumed that the implementation of the intellectual capital management system will provide information and analytical basis for practical problems of strategic development of the enterprise. In turn, equity capital is a prerequisite for the creation and operation of each legal entity.

Ключові слова: власний капітал, інтелектуальний капітал, баланс, ефективність використання

Keywords: equity capital, intellectual capital, balance, efficiency of use

ВСТУП

Якщо власний капітал знаходить своє місце в балансі підприємства, який складається з матеріальних цінностей, вкладених його засновниками і який можна «відчути», то інтелектуальний капітал містить в собі знання та інформацію, що є важливою складовою економічного розвитку. Він стимулює розвиток інтелектуальної праці, розробку та розвиток нових технологій, програмних продуктів, винаходів та корисних моделей, які є запорукою конкурентоспроможності фірми.

Але для того, щоб детальніше зрозуміти особливості ефективного формування і використання цих видів капіталу, проведемо їх порівняльний аналіз.

Вивченням економічної категорії «Власний капітал», проблемами його формування та використання у своїх працях розглядали такі зарубіжні та вітчиз-

няні вчені як В.В. Бланк, К. Маркс, П. Самуельсон, Ж.Б. Сей, А. Сміт, Ж. Тюрго, В.В. Сопко, В.Я. Соколов, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Д. Рікардо, Г.Г. Кірейцев, В.М. Івахненко та ін.

Вперше питанням розкриття сутності та виокремлення поняття «інтелектуального капіталу», визначенням його проблематики та методів його ефективного використання займалися такі зарубіжні та вітчизняні науковці: Т. Стюарт, П. Саліван, Д. Тіса, Л. Едвінсона, М. Мелоуна, О. Кендюхов, А. Колот, Д.П. Богиня, В.В. Онікієнко, О.Ю. Амосов, Е. Лібанова, О.М. Оніщенко та ін.

Хоча дані категорії є об'єктами багатьох наукових праць, статей та робіт, питання про спільні та відмінні риси власного та інтелектуального капіталу залишаються актуальними і на цей день.

МЕТА РОБОТИ

Головною метою цієї роботи є аналіз власного та інтелектуального капіталу та виокремлення їх особливостей.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі було використано такі методи дослідження, як: порівняння, пояснення, аналіз.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відповідно до НП(С)БО 1 власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [1].

В економіці власний капітал – це загальна вартість засобів, фінансових коштів підприємства, які належать підприємству на правах власності і використовуються ним для формування певної частини його активів [2, с. 234].

Відповідно до правового підходу власний капітал – це власні джерела фінансування підприємства, які без визначеного строку повернення внесені його засновниками (учасниками) або залишені ними на підприємстві з чистого прибутку [3, с. 44].

Також визначення власного капіталу можна сформувати з основного балансового рівняння підприємства:

$$A=BK+З, \quad (1)$$

$$BK=A-З, \quad (2)$$

де А – активи;

BK – власний капітал;

З – зобов'язання [4, с. 22].

Власний капітал в Україні відображають в балансі та звіті про власний капітал. Баланс містить такі статті власного капіталу:

1. Статутний капітал – це сума, яка відображає вартість активів підприємства, які були інвестовані його засновниками до загального розміру капіталу підприємства, яка відображається у статуті організації.

2. Пайовий капітал – це капітал, який складається із певної частки – паїв, які формуються з добровільних внесків членів організації.

3. Додатково вкладений капітал – це капітал, що вноситься членами організації як додаткова сума, що формується за рахунок здійснення дооцінки необоротних активів, а також отримані на безоплатній основі та інших видів додаткового капіталу.

4. Резервний капітал – це капітал, що створюється підприємством для покриття непередбачуваних витрат, сплати кредитів або ж для підвищення обсягів виробництва, і який поповнюється за рахунок частки нерозподіленого прибутку, яку встановлює підприємство.

5. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) – це сума, яка залишається у розпорядженні підприємства після розрахунків із власниками організації у вигляді дивідендів, і яка є джерелом реінвестування у подальший розвиток підприємства.

6. Неоплачений капітал – це капітал, який являє собою суму, що виникає внаслідок заборгованості членам організації при створенні статутного капіталу.

7. Вилучений капітал – це власні акції, що були викуплені підприємством у їх власників та

учасників для того, щоб їх анулювати або ж для подальшого перепродажу.

Для визначення змін у структурі і складі власного капіталу підприємства на аналізований період використовують звіт про власний капітал, у якому відображаються:

1. Статутний (пайовий) капітал.
2. Додатковий капітал.
3. Нерозподілений прибуток.

Першим вченим, хто виокремив поняття «інтелектуальний капітал» був американський економіст Дж.К. Гелбрейт, який використав це поняття у своїх працях у 1969 р.

Першим дослідником поняття є Т. Стюарт, який представив інтелектуальний капітал, як суму знань всіх працівників компанії та все те, що надає конкурентні переваги на ринку: технології, патенти, управлінські навички, сукупність знань про споживачів та постачальників [5, с. 11].

О. Бутнік-Сіверський визначив інтелектуальний капітал як «один із різновидів капіталу, який має відповідні ознаки капіталу і відтворює, одночасно, властиву лише йому (інтелектуальному капіталу) специфіку і особливості». Як економічна категорія інтелектуальний капітал розглядається з позиції авансованої інтелектуальної власності, що під час свого руху приносить більшу вартість за рахунок додаткової вартості [6, с. 16-27].

Згідно Й. Руссу, С. Пайка та Л. Фернстема, інтелектуальний капітал – це нематеріальні ресурси, що беруть участь у створенні цінності організації і є такими, що повністю або частково нею контролюються [7, с. 67].

За Е. Брукінгом інтелектуальний капітал – це сукупність нематеріальних активів, що можуть бути використані для створення вартості й без яких компанія не може існувати і розвивати конкурентні переваги [8, с. 128]. Б. Леонт'єв визначає інтелектуальний капітал підприємства як вартість сукупності інтелектуальних активів, включаючи інтелектуальну власність, інтелектуальні здібності та навички персоналу, накопичені бази знань і корисні стосунки з іншими суб'єктами [9, с. 44].

Тобто, інтелектуальний капітал – один із різновидів капіталу, який уособлюється у нематеріальній формі та являє собою отриману інформацію, людські знання та навички, інтелектуальну власність, а також репутацію підприємства та його принципи організації.

Інтелектуальний капітал розкривається у його різновидах, а саме: людському та структурному капіталі.

Людський капітал втілений у працівниках компанії: досвід, знання, набуті навички, здібності. Також до людського капіталу можна віднести філософію компанії, культуру та її цінності. Оцінити людський капітал традиційно неможливо через те, що він не є власністю підприємства та його власників, але його роль постійно зростає через створення нових ідей, які призводять до економічного зростання та збільшення національного багатства.

Структурний капітал – це те, чим фірма володіє. Основними складовими структурного капіталу є аспекти, що формують правові та соціальні відносини між державою підприємством та його клієнтами; це можуть бути: патенти, торгова марка, ліцензії, організаційна структура, програмне забезпечення тощо.

Головна відмінність структурного капіталу від людського капіталу – можливість надати йому оцінку та відобразити у балансі, а також він є власністю компанії й може бути скопійований та відтворений.

На відміну від основних й обігових фондів, інтелектуальний капітал неможна побачити або відчутти, адже знання належать працівнику, а його праця реалізується через його знання. Інтелектуальний капітал об'єднав наукові та професійно-технічні знання працівників, інтелектуальну працю й інтелектуальну власність, накопичений досвід, спілкування, організаційну структуру і все це визначає імідж фірми. Найважчим етапом у ланцюгу, що зв'язує науку, винахідника зі споживачем є трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт, придатний для виробництва і ринку [10, с. 35-42].

Таким чином, інтелектуальний капітал є невід'ємною складовою діяльності компанії, на основі якого формується її стратегія. Успішність фірми прямо залежить від уміння керівництва раціонально використовувати даний капітал у своїй діяльності та створювати інтелектуальні цінності.

ВИСНОВКИ

Отже, проаналізувавши власний та інтелектуальний капітал, можна виділити такі головні відмінності: власний капітал є «відчутним» на відміну від інтелектуального.

Власний капітал є власністю самої організації, а носієм інтелектуального капіталу є певна особа. Але у подальшому дослідженні необхідно також враховувати й спільні риси між цими видами капіталу, оскільки вони є взаємозалежними один від одного, і саме за рахунок власного капіталу ми залучуємо інтелектуальний, у вигляді висококваліфікованих працівників, інформації, програмного забезпечення. Тобто чим більше ми будемо інвестувати у розвиток інтелектуального капіталу, тим більше буде віддача від нього у вигляді накопичених знань, досвіду, інформації, стосунків та відносин зі споживачами кінцевого продукту. І саме ця взаємозалежність повинна стати подальшим дослідженням для категорій власного та інтелектуального капіталу.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
2. Надбережна Т.А. Вплив структуризації власного капіталу на організацію бухгалтерського обліку. Економічні науки. 2010. Випуск 15(1). URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

ujrn/soc_gum/Evu/2010_15_1/Nadber.pdf.

3. Шара Є.Ю. Фінансовий облік. Київ, 2012. 408 с.
4. Безкоровайна Л.В. Особливості обліку власного капіталу на підприємствах. Журнал МНУ ім. В.О. Сухомлинського. 2015. Вип. 4. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/200.pdf>.
5. Edvinsson L., Malone M.S. Intellectual Capital. Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower. N.Y., 1997. 225 p.
6. Бутнік-Сіверський О.Б. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект. Інтелектуальний капітал. 2002. № 1. 90 с.
7. Русс Й., Пайк С., Фернстем Л. Інтелектуальний капітал: практика управління. Найвища школа менеджменту. СПб, 2007. 268 с.
8. Брукінг Е. Інтелектуальний капітал: ключ до успіху в новому тисячолітті: пер. з англ. під ред. Л.Н. Ковачин. СПб, 2001. 288 с.
9. Леонт'єв Б.Б. Ціна інтелекту: пер. з рос. Москва, 2002. 225 с.
10. Зінов В. Проблеми комерціалізації результатів досліджень і розробок // Інтелектуальна власність. 2000. Вип. 3. 135 с.

References

1. National Accounting Standard (Standard) 1 "General Requirements to Financial Statements", approved by the Order of the Ministry of Finance of Ukraine No. 73 dated February 7, 2013. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. (in Ukrainian)
2. Nadberzhna T.A. Influence of the structuring of own capital on the organization of accounting // Economic sciences. 2010. Economic sciences. 2010. Issue 15. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. (in Ukrainian)
3. Shara Ye.Yu. Financial Accounting Kyiv, 2012. 408 p.
4. Bezkorovaina L.V. Features of the accounting of own capital at the enterprises // Journal of the Mykolaiv National University after V.O. Sukhomlynskyi. 2015. Issue 4. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/200.pdf>. (in Ukrainian)
5. Edvinsson L., Malone M.S. Intellectual Capital. Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower. N.Y., 1997. 225 p.
6. Butnik-Siverskyi O.B. Intellectual Capital: The Theoretical Aspect. Intelligent Capital. 2002. № 1. 90 p. (in Ukrainian)
7. Russ I., Paik S., Fernstem L. Intellectual Capital: Management Practices. Higher School of Management. Saint Petersburg, 2007. 268 p. (in Russian)
8. Bruking E. Intellectual capital: the key to success in the new millennium : transl. from English, ed. L.N. Kovachin. Saint Petersburg: Peter, 2001. 288 p. (in Ukrainian)
9. Leontiev B.B. The price of intelligence: transl. from Russian. Moscow, 2002. 225 p. (in Ukrainian)
10. Zinov V. Problems of commercialization of the results of research and development. Intellectual Property. 2000. Issue 3. 135 p. (in Ukrainian)